

Hastane Afet Ve Acil Durum Planı ve Acil Tıp Uzmanlarının Rolü

Ülkemizde kayıtlara geçen ilk afet ve afet yönetimi ile ilgili bilgiler 14 Eylül 1509 yılında gerçekleşen İstanbul Depremi ile ilgilidir. İstanbul depreminde 13.000 kişi ölmüş, 1047 bina yıkılmıştır. Padişah II. Beyazıt tarafından çıkarılan ferman ile evlerin yeniden yapılabilmesi için hane başına 20 altın verilmiştir.

Cumhuriyet tarihinde afetle ilgili çıkarılan ilk yasa 1939 yılında gerçekleşen Erzincan Depremi sonrası 17 Ocak 1940 yılında çıkarılan 3773 sayılı “ Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkında Kanun”dur ve bu kanunla evleri yıkılanlar aynı ve nakdi yardım yapılmıştır. Günümüze kadar ülkemizde çok sayıda afet gerçekleşmiş, ülkemizin afet yanıtını tek merkezden koordine edebilmek amacıyla 2009 yılında 5902 sayılı kanunla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur.

Dünyada özellikle ABD’de ülke olarak koordine yanıt verilmesi 1979 yılında FEMA (Federal Emergency Management Agency)’nın kurulması ile başlamaktadır. Bu tarihten sonra başta ABD olmak üzere Afet Tıbbı hızla gelişmiş ve afetlerden elde edilen deneyimlerle toplumu afetin olumsuz etkilerinden daha az etkilenir kılmak için düzenlemeler getirmiştir. ABD’de bu düzenlemelerin merkezini Ulusal Afet Sorumluluk Ağı oluşturmaktadır. Ülkemizde de bu kurumun karşılığını ülke düzeyinde AFAD oluşturmakta ve il düzeyinde hazırlıklar ise İl Sağlık Afet ve Acil Durum (İL-SAP) Yönergesine göre yapılmaktadır ve Hastane Afet Planları (HAP) bu hazırlıkların temellerinden birini oluşturmaktadır. 2 Kasım 2011 tarihinde yayınlanan 663 sayılı KHK ile Sağlık Bakanlığı’na acil durum ve afet hallerinde sağlık hizmetlerini planlama ve yürütme yetkisi verilmiş, 20 Mart 2015 tarihinde de Hastane Afet ve Acil Durum (HAP) Uygulama Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmelikle ülkemizde faaliyet gösteren tüm sağlık kurumlarına HAP hazırlama zorunluluğu getirilmiştir.

ABD’de ilk olarak hastane afet planlarının oluşturulmaya başlanması FEMA’nın kuruluş dönemlerine dayanmaktadır ve 1980’lerde organize olarak HEICS (Hospital Emergency Incident Command System) adı altında ve 5815 hastanenin katılımıyla yayınlanmıştır. Hastane afet planları ile ilgili son güncelleme HICS (Hospital Incident Command System) adı altında 2014 yılında 5.revizyon olarak gerçekleştirilmiştir.

Hastane afet planları, afet anlarında hastane yanıtı yardım etmek için hazırlanmış, hastane temelli tüm tehlikeli olaylara karşı standardize edilmiş organizasyon yapısını içeren bir acil durum yönetim sistemidir. HAP 3 ana bileşenden oluşmaktadır:

- 1- Önleme/zarar azaltma ve hazırlık aşamalarını içeren faaliyetler
- 2- Afet meydana geldiğinde olayın etkilerini azaltma veya gidermek için gerçekleştirilecek müdahaleler ve
- 3- Rehabilitasyon ve iyileşme aşamasında yapılacak faaliyetleri içermektedir.

HAP hazırlığının temelini hastane ve hastanenin bulunduğu bölgenin tanınması, risklerin ve tehlikelerin belirlenmesi oluşturmaktadır. Bununla birlikte hastanenin güçlü, zayıf ve geliştirilmesi gereken özellikler tespit edilmeli, etkin risk analizi yapılarak risk ve tehlikeleri azaltıcı önlemler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

HAP Müdahale aşamasında HAP görev alan görevliler ve görevler ile organizasyon şeması ve olay yönetim araçlarının kullanımı bulunmaktadır. Bu amaçla hastane afet planlarında HAP yönetimini sağlayacak Olay Yönetim Ekibi (OYE) üyeleri ve Olay Yönetim Merkezinin (OYM) kuruluşu ve işleyişi belirtilmektedir. Bunlara bağlı olarak müdahale aşamalarının ana rehberlerini oluşturan Olay yönetim araçları (Standart operasyon prosedürleri, İş akış talimatları, departman/servis/birim müdahale prosedürleri ve olay eylem planları) bulunmaktadır ve hepsi Acil Müdahale Planını oluşturmaktadır.

Hastane afet planında Olay Yönetim Ekibi; HAP başkanı, olay yönetim merkezinde görev alan İş Güvenliği Sorumlusu, Kurumlar Arası Koordinasyon Sorumlusu, Halkla İlişkiler Sorumlusu, HAP Sekreteryası, Tıbbi Teknik Danışma Kurulu ile Operasyon Şefi, Planlama Şefi, Lojistik Şefi ve Finans Şef'inden oluşmaktadır. Organizasyon şemasında bu ana birimlere bağlı görev alan görevliler ve görevleri belirtilmiştir.

HAP başkanı, her zaman aktif rol alan tek pozisyondur ve hastane içinde afet yönetiminden sorumludur. OYM tüm aktiviteleri yönetir, operasyon periyodlarını düzenler, stratejileri belirler ve plan içinde belirlenen önceliklerin gerçekleşmesini sağlar.

Halkla ilişkiler şefi, hastane içi ve dışı bilgi akışı ve aynı zamanda medya ve diğer organizasyonlarla iletişimden sorumludur.

Kurumlararası iletişim direktörü, afet anında ve afet hazırlık aşamalarında diğer paydaş kurumlarla belirlenen esaslar doğrultusunda iletişimden sorumludur.

Tıbbi teknik kurul uzmanları, uzmanlık alanlarına göre OYM görevlilerine danışmanlık yapar.

Planlama şefi, afet durumunda tüm verilerin toplanıp değerlendirilmesi, operasyonun gereklerine göre kaynakların düzenlenmesi, görevli personel ile gönüllü personelin çalışmalarının düzenlenmesinden sorumludur.

Lojistik şefi, afet anından gerekli tüm malzeme ve lojistik desteklerin sağlanması; iç ve dış kaynaklardan ihtiyaçların temini, standart ve acil malzemelerin sağlanması ve bunların uygun şekilde dağıtımından sorumludur.

Operasyon şefi, hastane afet planında belirlenen tüm görev ve uygulamaları yönetir. Olay yönetiminde alt bölümleri ihtiyaca göre aktifleştirir, görevli pozisyonun aktivasyonunda görev alacak personelin yetkinliğine karar verir. Operasyon şefine bağlı olarak, tıbbi bakım, altyapı, güvenlik, tehlikeli maddeler, iş sürekliliği, hasta ve aile destek birimleri sorumluları görev yapar.

Acil tıbbın gelişmesine bağlı olarak geçen 30 yıllık sürede acil tıp çalışanları afet yönetiminin hazırlık, planlama, iletişimin koordinasyonu, triyaj uygulamaları, tahliye, hasta transportunun koordinasyonu, bakımı ve kaynak yönetimi olmak üzere aktif afet yanıtı ve iyileştirme aşamalarında aktif olarak görev almaktadır. Birçok olayda acil tıp çalışanları afetlerde liderlik rolünü almıştır. Bu nedenle acil çalışanlarının ülke, il afet planları ile hastane afet planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında yaygın olarak görev alması önerilmektedir.

Afet yönetiminde acil servis çalışanlarının rolü, hazırlık aşamasında afet eğitimi, performans ölçütlerinin belirlenmesi ve hazırlanması, afet planlarını oluşturulması aşaması ile başlar. Acil servisler kitlesel yaralanmalar ve KBRN-E olaylarının yönetiminde en önemli yükü taşımaktadır. Eğitim aşamalarında özellikle kitlesel yaralanmalar ve KBRN-E eğitimleri kritik önem taşımaktadır.

Afet gerekleŖtiđinde acil servis alıŖanları kendilerini afetin doğası olan kaosun içinde bulmaktadır. Afete yanıt döneminde hazırlık aŖamasında yapılan planların gerçek afette geçerlilikleri denenir, eksikliklerinin belirlenir. Afet planlarının performansının dllmesi ve iyileŖtirme alıŖmaları afetin içinde aktif rol oynayan acil tıp uzmanlarının deneyimleri çok dönemli rol oynamaktadır. Bu nedenle HICS'a göre Acil Tıp uzmanları ve acil sağlık hizmetleri alıŖanları HAP'da belirlenen HAP baŖkanlıđı, operasyon birimi ve alt birimleri ve planlama birimi, kurumlar arası irtibat sorumluluğu baŖta olmak üzere çok sayıda görevde aktif olarak yer alırlar.

TATD Afet Komisyonu